

[www.nfunorge.org](http://www.nfunorge.org)  
Youngstorget 2B, 0181 Oslo  
Postboks 8954, Youngstorget,  
0028 Oslo  
Telefon: 22 39 60 50  
Telefaks: 22 39 60 60  
E-post: [post@nfunorge.org](mailto:post@nfunorge.org)  
[www-facebook.com/NFUorge](https://www.facebook.com/NFUorge)



Arbeids- og sosialdepartementet

Oslo, 17.06.21

## Høring NOU 2019:7 og NOU 2021:2

### Overordnede merknader

Det vises til høringsbrev av 18. mars 2021 vedrørende NOU 2019:7 Arbeid og inntektssikring og NOU 2021:2 Kompetanse, aktivitet og inntektssikring.

Som det fremgår av NOU 2019:7 fikk ekspertgruppen i oppdrag å foreslå tiltak for at flere skal komme i arbeid. I punkt 2.1 står det om mandatet at ekspertgruppen blant annet skal vurdere mulige tiltak for å øke yrkesdeltakelsen blant personer som har nedsatt funksjonsevne. NFU er positive til dette utgangspunktet og til at tiltak for økt sysselsetting prioriteres. Slik vi ser det er det naturlig å anta at personer med utviklingshemming vil omfattes av et slikt mandat.

Arbeidssituasjonen for personer med utviklingshemming er preget av så godt som ingen deltakelse i det ordinære arbeidsmarkedet og marginalisering i det skjermede arbeidsmarkedet. Tall fra 2017 viser at kun 5,6 % av voksne personer med utviklingshemming har et arbeidsforhold og blant disse er flertallet i skjermet arbeid<sup>1</sup>.

Det overordnede inntrykket fra NOUene er at personer med utviklingshemming er utelatt. Selv om flere punkter i utredningen kan være relevant for personer med utviklingshemming og at personer som har nedsatt funksjonsevne er nevnt generelt, savner vi en spesifikk vurdering av hva som kan gjøres for å øke yrkesdeltakelsen blant personer med utviklingshemming.

Vi vil fremheve CRPD artikkel 27 og personer med nedsatt funksjonsevne sin rett til arbeid på lik linje med andre. Som det fremgår av artikkelen skal det treffes hensiktsmessige tiltak for å trygge og fremme virkeliggjøringen av retten til arbeid, herunder blant annet ved å fremme mulighetene for sysselsetting for personer med nedsatt funksjonsevne.

---

<sup>1</sup>Rapport, «Overgang skole arbeidsliv for elever med utviklingshemming», av Christian Wendelborg, Anna M. Kittelsaa og Sigrid Elise Wik, NTNU Samfunnsforskning (2017).

Hovedbudskapet vårt er at økt yrkesdeltakelse blant personer med utviklingshemming bør vies spesiell oppmerksomhet. Dette fordi sysselsettingsgraden blant personer med utviklingshemming er vesentlig lavere enn for personer med funksjonsnedsettelse generelt, samt at de som har arbeidsforhold, er ansatt i segregert arbeidsliv.

Videre følger enkelte merknader til noen av punktene i utredningene som er av betydning for personer med utviklingshemming.

## **Til NOU 2019:7 kapittel 10 og NOU 2021:2 kapittel 6 – Kompetanse og kvalifisering**

### Tiltak for å øke sysselsettingen av personer med utviklingshemming

Utvalget viser i NOU 2021:2 punkt 6.3.2 til at personer med funksjonsnedsettelse har langt lavere sysselsetting enn befolkningen for øvrig. Det vises til at manglende fullføring av videregående opplæring kan være en årsak. Økt støtte til lærlinger med særskilte behov, tilrettelegging i utdanningen og satsing på rådgivningstjeneste nevnes som aktuelle tiltak for å øke andelen av personer med funksjonsnedsettelse som fullfører videregående opplæring. NFU er enig i at de foreslåtte tiltakene kan ha en effekt, men mener samtidig at også andre tiltak må til for å øke sysselsettingen av personer med nedsatt funksjonsevne, og personer med utviklingshemming spesielt.

NFU mener at det ikke er tilstrekkelig å utelukkende sette inn enkelte tiltak i det eksisterende systemet. Vi mener det er nødvendig med en reform i videregående opplæring, i tråd med det som er foreslått i St. Meld. 21 (2020-2021) Fullføringsreformen, og med de tillegg som fremkommer av Innst. 585 S (2020-2021).

En av utfordringene i dag er at elever med utviklingshemming ikke får opplæring tilknyttet den linjen de har søkt og fått plass på. 30 prosent av elever med utviklingshemming tas inn på studieforberedende utdanningsløp. Dette er paradoksalt, all den tid ingen personer med utviklingshemming går videre med høyere utdanning. Ifølge rapporten «Overgang skole arbeidsliv for elever med utviklingshemming» (Wendelborg m. fl., 2017) kommer praksisen av at studieforberedende utdanningsløp har kortere skoledag enn yrkesfaglige utdanningsløp og at inntaket motiveres av økonomiske årsaker.

I praksis har det liten betydning hvilken studieretning eleven har fått plass på. Elever med vedtak om spesialundervisning får undervisning samlet, uavhengig av hvilken studieretning de har fått plass på. Dette medfører at opplæringen som gis har liten eller ingen tilknytning til studieretningen og læreplanene i de ulike fagene. Dette medfører at elever med utviklingshemming går ut av videregående skole uten fagkompetanse, og uten å være forberedt for arbeidslivet etter videregående opplæring. Det medfører igjen at svært mange står uten arbeid.

Bakgrunnen for at opplæringen for elever med utviklingshemming organiseres på nevnte måte kan skyldes at dagens læreplaner ikke er formulert på en måte som omfavner variasjoner i elevgruppens forutsetninger og evner. Skolens ansatte gis

heller ingen veiledning om hvordan læreplanene kan benyttes overfor de elevene som har behov for tilpasninger i opplæringen. Det ville vært en fordel om læreplanene kunne omformuleres, slik at de favner et videre spekter av evner, samtidig som det ble gitt tydeligere veiledning til skolens ansatte og PPT om hvordan læreplanene kan benyttes for dem som ikke kan forventes å oppnå alle målene.

### Lærekandidatløp

Utvalget viser til at lærekandidatordningen fremstår som et godt alternativ når det er lite realistisk å fullføre ordinær videregående utdanning. NFU er enig i at dette er en god ordning. Mange av våre medlemmer er i målgruppen for lærekandidatordningen. Likevel er det få av våre medlemmer som går et slikt løp. Om det skyldes mangel på læreplasser, manglende kunnskap om muligheten eller manglende forventninger til elevens evner er uklart. Vi mener at økt bruk av lærekandidatordningen for elever med utviklingshemming vil bidra til at disse elevene får verdifull kunnskap og erfaring fra arbeidslivet, som igjen vil bidra til økt sysselsetting av personer med utviklingshemming etter videregående opplæring.

### Samarbeid mellom videregående opplæring og NAV

For å øke sysselsettingen av personer med nedsatt funksjonsevne generelt, og personer med utviklingshemming spesielt, mener vi det er nødvendig med tett samarbeid mellom videregående opplæring og NAV. NAV har ofte god oversikt over arbeidsmarkedet, som elever i videregående opplæring skal ut i etter endt utdanning. NAV kan dermed bidra med å finne lærebedrifter, og bidra med veiledning om hvordan den enkelte eleven skal komme ut i arbeid. Oppfølgingen fra NAV bør begynne allerede mens eleven går i grunnskolen, da valg av studieretning og å få avtale med lærebedrift tidlig, kan ha betydning for muligheten til å fullføre utdanningen og muligheten til å få jobb etter endt utdanning.

### En mer aktiv arbeidsmarkedspolitikk

Utvalget viser i NOU 2021:2 punkt 6.3.3 til at det bør føres en mer aktiv arbeidsmarkedspolitikk, hvor flere får tett oppfølging og rammene for bruk av arbeidsmarkedstiltak økes. NFU støtter dette forslaget. For personer med utviklingshemming vil det være en forutsetning for økt sysselsetting at den enkelte gis tett oppfølging, både for å øke kompetansen gjennom ulike arbeidsmarkedstiltak, og til å finne riktig arbeidsplass.

Utvalget foreslår videre at flere grupper bør vurderes for arbeidsmarkedstiltak. Utvalget trekker frem sykmeldte som har liten mulighet til å komme tilbake til tidligere arbeid. Her vil vi også trekke frem personer med utviklingshemming. En svært liten andel av personer med utviklingshemming er i arbeid, og enda færre i ordinært arbeid. De som får bistand fra NAV gjennom arbeidsmarkedstiltak får som regel varig tilrettelagt arbeid. Vi mener at personer med utviklingshemming også bør vurderes for andre arbeidsmarkedstiltak, for eksempel lønnstilskudd og mentor.

Det fremgår av utredningene at utvalget ønsker å trappe opp bruken av lønnstilskudd. NFU er positive til at lønnstilskudd brukes i større grad og mener at personer med utviklingshemming må prioriteres i denne sammenheng.

Som nevnt, er varig tilrettelagt arbeid det vanligste arbeidsmarkedstiltaket for personer med utviklingshemming. Samtidig er det flere personer med utviklingshemming som stenges ute fra denne arbeidsmuligheten på bakgrunn av deres bistandsbehov. Vi er kjent med at det praktiseres en norm om at personer som har større bistandsbehov enn at det kan være en tjenesteyter på fem personer, ikke får tilbud om VTA-arbeidsplass. Vi mener at tilbud om VTA må innrettes mer etter den enkeltes behov og ikke stille krav om et lavt bistandsbehov.

Videre mener vi at dagens funksjonsassistanseordning bør utvides til å omfatte flere enn personer med fysiske funksjonsnedsettelse. Vi mener at langt flere personer med utviklingshemming vil kunne få arbeid i ordinært arbeidsliv, dersom de kan få funksjonsassistanse.

Tett oppfølging og økt bruk av arbeidsmarkedstiltak forutsetter at det er gjort en arbeidsevnevurdering. Personer med utviklingshemming mottar som regel uføretrygd uten at det er gjennomført en arbeidsevnevurdering. De fleste mottakerne av uføretrygd er ikke klar over at de har rett til en slik vurdering, og ber derfor ikke om det. NAV bør derfor innta en mer aktiv rolle og tilby arbeidsevnevurdering og tiltaksplan til alle som innvilges uføretrygd ved fylte 18 år.

NFU er positive til at utvalget går inn for at NAVs oppfølging av utsatte grupper i arbeidsmarkedet bør styrkes. Det er behov for ressurser for å skaffe økt kunnskap om arbeidsmuligheter for personer med utviklingshemming hos veiledere i NAV. At NAV får mer ressurser for å kunne drive tettere oppfølging av sine brukergrupper, anser vi som sentralt for at flere personer med utviklingshemming skal komme ut i arbeidslivet.

Videre viser utvalget i NOU 2019:7 punkt 12.4.2 til at kvoteordninger er et mulig tiltak for at arbeidsgivere skal ansette visse typer arbeidskraft, samt at kvoter har vært særlig aktuelt for å øke sysselsettingen av personer med funksjonsnedsettelse. Ekspertgruppen kommer likevel til at det ikke anbefales at man går videre med innføring av eksplisitte kvoter. Dette blant annet under henvisning til at et kvotesystem er et betydelig inngrep i virksomhetenes rett til å ansette de personene de selv ønsker og at det i offentlig sektor er et begrenset rom for å avvike kvalifikasjonsprinsippet.

For staten i dag gjelder det et mål om at fem prosent av nyansatte skal være personer med nedsatt funksjonsevne eller med hull i CV-en. Dette har ikke ført til en økning i antall personer med utviklingshemming som er i det ordinære arbeidsliv. NFU mener det bør vurderes eksplisitte kvoter for personer med utviklingshemming, slik det eksempelvis er innført med suksess i Spania. Vi anser kvoter som et nødvendig insentiv for arbeidsgivere for å begynne å inkludere personer med utviklingshemming i arbeidslivet.

## **Til NOU 2019:7 kapittel 8 og NOU 2021:2 kapittel 10 – En arbeidsorientert uføretrygd**

Når det gjelder forslaget om at arbeidsorientert uføretrygd prøves ut som et avgrenset forsøk, vil vi bemerke at det sentrale for personer med utviklingshemming er at de i det hele tatt får tilbud om en individuell vurdering av deres muligheter i arbeidslivet. Som vi har beskrevet, er situasjonen for de langt fleste personer med utviklingshemming at de ikke engang får en arbeidsevnevurdering. For at en arbeidsorientert uføretrygd skal kunne bli aktuelt for personer med utviklingshemming, er det følgelig en grunnleggende forutsetning at tilstrekkelig vurdering og oppfølging kommer på plass.

## **Til NOU 2021:2 kapittel 11 - Oppfølging, tiltak og ytelser for unge under 30 år**

Utvalget foreslår at det bør vurderes å i større grad benytte metodikken og innsatsen i kvalifiseringsprogrammet også overfor personer som mottar arbeidsavklaringspenger, dersom det anses som egnet for dem, selv om det formelt ikke skjer innenfor rammen av programmet. NFU støtter dette forslaget. Samtidig mener vi at metodikken og innsatsen i kvalifiseringsprogrammet også bør kunne brukes overfor personer som mottar uføretrygd.

Mange personer med utviklingshemming opplever at NAV er passive med å bistå i å finne arbeid, ettersom uføretrygden gir inntektssikring. NAV bør ta en mer aktiv rolle overfor personer som mottar uføretrygd, og bidra til å skaffe arbeid gjennom alle tilgjengelige virkemidler. Dersom metodikken og innsatsen i kvalifiseringsprogrammet er egnet, bør det ikke være et hinder at personen har inntektssikring gjennom uføretrygd.

Med vennlig hilsen

(sign)

Hedvig Ekberg  
Generalsekretær

(sign)

Arnhild Voll Eek  
Juridisk rådgiver